

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI VAZIRLIGI
IXTISOSLASHTIRILGAN TA’LIM MUASSASALARI AGENTLIGI
HUZURIDAGI PEDAGOGIK MAHORAT VA XALQARO BAHOLASH
ILMIY-AMALIY MARKAZI**

**UMUMIY O‘RTA TA’LIM MUASSASALARIDA
LOGOPEDIYA FANI BO‘YICHA NOMZODLARINI TANLOV ASOSIDA
ISHGA QABUL QILISH SINIVI UCHUN
FOYDALANILADIGAN TEST TOPSHIRIQLARI
SPETSIFIKATSIYASI**

Toshkent – 2026

UMUMIY O‘RTA TA‘LIM MUASSASALARIDA LOGOPEDIYA FANI BO‘YICHA NOMZODLARINI TANLOV ASOSIDA ISHGA QABUL QILISH SINOVI UCHUN TEST TOPSHIRIQLARI SPETSIFIKATSIYASI

Mazkur spetsifikatsiya logopediya fani bo‘yicha nomzodlarni ishga qabul qilish sinovida foydalaniladigan test topshiriqlarining mazmuni, qamrovi, turi, shakli, baholash mezonini va o‘tkazilish tartibiga qo‘yilgan talablarni aks ettiradi.

I. Umumiy tamoyillar

Baholashning asosiy maqsadi logopediya fani mutaxassislarining fan bo‘yicha nazariy bilimlari, amaliy ko‘nikmalar faoliyatini tashkil etish va kasbiy kompetensiyalarini kompleks baholashdan iborat.

Test topshiriqlari kasbiy faoliyatda zarur bo‘ladigan bilimlarni tanish va notanish vaziyatlarda qo‘llash, muammoli holatni tahlil qilish hamda maqbul yechimni tanlashga yo‘naltiriladi.

II. Me‘yoriy asoslar

1. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta‘limi vazirining 2026-yil 15-iyundagi 203-son “Maktabgacha va maktab ta‘limi vazirligi tizimidagi davlat maktabgacha ta‘lim tashkilotlari va umumiy o‘rta ta‘lim muassasalari xodimlarini tanlov asosida ishga qabul qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi buyrug‘i.

III. Baholash qamrovi

logopediya fani bo‘yicha 40 ta test topshirig‘i taqdim etiladi va ularni bajarish uchun 60 daqiqa vaqt beriladi. Test topshiriqlarida yagona to‘g‘ri javobni talab qiladigan (Y1), moslashtirishni talab qiladigan (Y2) hamda ketma-ketlikni talab qiladigan (Y3) yopiq turdagi topshiriqlardan foydalaniladi. Test topshiriqlarining mazmun sohasi va baholanadigan bilim hamda ko‘nikmalar bo‘yicha taqsimoti quyidagi jadvalda aks etgan:

**Mutaxassislik fani bo‘yicha tuziladigan test topshiriqlarining mazmun sohasi
va baholanadigan bilim va ko‘nikmalar bo‘yicha taqsimoti**

1-jadval

Mazmun soha	Baholanadigan konstruktlar	Testlar soni
1. Logopediyaning nazariy asoslari		
Logopediya fan sifatida	— logopediyaning predmeti, obyekti, tuzilishi, tamoyillari, metodlari va vazifalarini bilish; — logopediyaning boshqa fanlar bilan o‘zaro bog‘liqligini tushuntira olish.	2
2. Tovush talaffuzining buzilishi		

Dislaliya nutq nuqsoni	-Dislaliya nutq nuqsonining mexanizmi, simptomatikasi kelib chiqish sabablarini bilish; -tovushlarni to‘g‘ri talaffuz qilish, tovushlarni farqlash, tovushlarni nutqqa qo‘yish davrlarini farqlay olish; -so‘zlarni to‘liq va aniq aytish, o‘z nutqini nazorat qilish, mashq orqali tovushlarni mustahkamlash va tahlil qilish; -dislaliyani bartaraf etishga qaratilgan logopedik korreksion ishlar tizimini qo‘llay olish; — o‘z faoliyatini tahlil qila olish va korreksion ishlarning samarali metodlarini tanlay olish.	5
3. Markaziy neyrogen nutq buzilishlari (til tizimi buzilishlari)		
Afaziya nutq nuqsoni	- afaziya nutq buzilishining kelib chiqish sabablari va mexanizmini bilish; -afaziya turini va og‘irlik darajasini aniqlay olish, nutq, eshitish, o‘qish va yozishni baholay olish; -nutqni tiklash bo‘yicha mashqlarni tanlay olish va o‘rgata olish, bemor va uning yaqinlari bilan to‘g‘ri muloqot qura olish; -boshqa mutaxassislar bilan ishlay olish, afaziyali bolaning holatini tushunish va unga motivatsiya bera olish; — nutq buzilishini bartaraf etishga qaratilgan logopedik korreksion ishlar tizimini qo‘llay olish. — o‘z faoliyatini tahlil qila olish va korreksion ishlarning samarali metodlarini tanlay olish.	5
Alaliya nutq nuqsoni	-Alaliya nutq nuqsoning o‘rganilish tarixi, sabablari va turlarini bilish; -alaliya tushunchasi, sabablari va turlarini bilish; -alaliyaga xos nutq buzilishlarini aniqlay olish va tahlil qila olish; -alaliyali bolalar bilan muloqot o‘rnatish, ota-onalar bilan hamkorlikda ishlay olish; -nutq rivojlanishidagi o‘zgarishlarni kuzatib, samaradorlikni baholay olish.	5

	— nutq buzilishini bartaraf etishga qaratilgan logopedik korreksion ishlar tizimini qo‘llay olish;	
4. Nutqning harakat-motor buzilishlari		
Dizartriya nutq nuqsoni	- Dizartriya nutq nuqsoni o‘rganilish tarixi va etiologiyasini bilish; -dizartriya nutq nuqsoning shakllari va uning klinik belgilarini farqlay olish; -nutq nuqsonining bartaraf etishga qaratilgan logopedik korreksion ish tizimini qo‘llay olish. — dizartriyaga ega bolalar va ularning ota-onalari bilan samarali hamkorlikni tashkil eta olish; — o‘z faoliyatini tahlil qila olish va korreksion ishlarning samarali metodlarini tanlay olish.	5
5. Nutq ritmi va ravonligi buzilishlari		
Duduqlanish nutq nuqsoni	-Duduqlanishning sabablari, turlari va belgilari haqida bilimga ega bo‘lish; — duduqlanishning sabablari, turlari va belgilarini bilish; -duduqlanishga xos nutq buzilishlarini aniqlay olish; -duduqlanishni bartaraf etishga mo‘ljallangan mashqlarni qo‘llay olish (nafas, relaksatsiya, ritmik nutq) ni qo‘llay olish; — duduqlanishi bo‘lgan bolaga psixologik yordam ko‘rsata olish; — ota-onalar bilan ishlay olish; — nutq buzilishini bartaraf etishga qaratilgan logopedik korreksion ishlar tizimini qo‘llay olish; — o‘z faoliyatini tahlil qila olish va korreksion ishlarning samarali metodlarini tanlay olish.	5
6. Tovush talaffuzi va ovoz rezonansining buzilishi		
Rinolaliya nutq nuqsoni	-Rinolaliya tushunchasi, sabablari va turlarini bilish, rinolaliyaga xos tovush buzilishlari va burun ohangini aniqlay olish; — rinolaliya holatida korreksion mashqlarni qo‘llay olish;	5

	— rinolaliyaga ega bolaga muloqot jarayonida yordam ko‘rsata olish; — rinolaliyaga ega bolaning ota-onalari bilan ishlay olish; - korreksion ish jarayonini kuzata olish va uning natijalarini baholay olish; — nutq buzilishini bartaraf etishga qaratilgan logopedik korreksion ishlar tizimini qo‘llay olish; — o‘z faoliyatini tahlil qila olish va korreksion ishlarning samarali metodlarini tanlay olish.	
7. Yozma nutq buzilishlari		
Disgrafiya nutq buzilishi	— disgrafiya tushunchasi, sabablari va turlarini bilish; — disgrafiyaga xos yozma nutq buzilishlarini aniqlay olish va ularning psixolingvistik xususiyatlarini tushuntira olish; — disgrafiyaga ega bolalar bilan individual korreksion ishlarni rejalashtira olish va tizimlashtira olish; — o‘qituvchi va ota-onalar bilan hamkorlikda kelishilgan yondashuvni qo‘llay olish; — yozma nutqdagi ijobiy o‘zgarishlarni tahlil qila olish va korreksion ishlar samaradorligini baholay olish; — nutq buzilishini bartaraf etishga qaratilgan logopedik korreksion ishlar tizimini qo‘llay olish; — o‘z faoliyatini tahlil qila olish va korreksion ishlarning samarali metodlarini tanlay olish.	4
Disleksiya nutq buzilishi	— disleksiya turlarini farqlay olish; — disleksiyaga xos o‘qish jarayoni buzilishlarini aniqlay olish; — o‘qish ko‘nikmalarining shakllanishiga ta’sir etuvchi omillarni bilish; — disleksiyaga ega bolalar bilan korreksion mashg‘ulotlar o‘tkaza olish; — ota-onalar va pedagoglar bilan tizimli hamkorlikni amalga oshira olish;	4

	— o‘qish sur’ati va tushunish darajasidagi o‘zgarishlarni baholay olish, individual rivojlanish dinamikasini ko‘rsata olish; — nutq buzilishini bartaraf etishga qaratilgan logopedik korreksion ishlar tizimini qo‘llay olish; — o‘z faoliyatini tahlil qila olish va korreksion ishlarning samarali metodlarini tanlay olish.	
	Jami:	40 ta

Kognitiv ko‘nikmalar taqsimoti

2-jadval

T/r	Kognitiv daraja	Izohi
1	Bilish	Fanga doir asosiy dalillar, ta’riflarni yoddan bilish, tanish, esga olish.
2	Qo‘llash	Dalillarni tanish vaziyatlarda qo‘llash, tahlil qilish.
3	Mulohaza qilish	Notanish vaziyatda qo‘llash, tahlil–sintez, sabab–oqibat bog‘lanish, izohlash, baholash.

IV. Baholash mezonlari

Test topshiruvchining umumiy natijasini (raw score) hisoblash uchun har bir to‘g‘ri javob uchun 2,5 ball, noto‘g‘ri javob uchun ball berilmaydi. Umumiy eng yuqori natija 100 ballni tashkil etadi.

V. Imtihon tartibi

Test topshiruvchi imtihonga shaxsini tasdiqlovchi hujjat bilan keladi va test tashkilotchisi tomonidan belgilangan tartibga rioya qiladi. Imtihon boshlanishidan oldin test topshiruvchilarga topshiriqlarni bajarish hamda javoblarni belgilash tartibi tushuntiriladi.

Taqiqlangan vositalar: imtihon vaqtida mobil telefon, aqlli soat, planshet, quloqchin, elektron eslatma, ruxsat etilmagan bosma yoki elektron materiallardan foydalanish qat’iyan man etiladi.

Axloq va intizom: nusxa ko‘chirish, yordam so‘rash yoki yordam berish, imtihon davomida gaplashish, ruxsatsiz chiqish va nazoratchi ko‘rsatmalariga amal qilmaslik taqiqlanadi. Qoidabuzarlik aniqlanganda, belgilangan tartibda rasmiylashtiriladi va test topshiruvchi imtihondan chetlashtirilishi mumkin.

VII. Tavsiya etiladigan asosiy manbalar

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 25-yanvardagi "Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarning ta'lim olishlarini tashkil etish va ularni reabilitatsiya qilish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida 46-son Qarori
2. M.Y.Ayupova "Logopediya", "O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti" Toshkent-2007 y.
3. V.S. Raxmanova "Defektologiya asoslari" (Korreksion pedagogika) Toshkent "Niso Poligraf" 2017 y.
4. D.R.Madazizova "Bolalar rivojlanishidagi nuqsonlarning klinik asoslari" "O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati" nashriyoti. Toshkent 2018 y.
5. M.R.Po'latxo'jayeva "Defektologiyaning klinik asoslari" Toshkent 2013 y.
6. L.R.Mo'minova, Sh.M.Amirsaidova va boshqalar "Maxsus psixologiya" "O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti" Toshkent 2013 y.
7. L.R.Mo'minova, M.Y.Ayupova, Sh.M.Amirsaidova L.Nurmuxamedova "Logopsixologiya" Toshkent 2007 y.
8. L.R.Mo'minova "Nutqida kamchiligi bor bolalarning psixologik-pedagogik diagnostikasi" (Ma'ruzalar matni) Toshkent 2012 y.
9. R.Shomahmudova, L.Mo'minova "Bolalar nutqidagi nuqsonlar va ularni bartaraf etish usullari" Toshkent 2015 y.
10. A.Xusanov, Q.Vaqqosov "Logopedik massaj metodikasi"
11. L.Mo'minova, M.Ayupova "Bolalarda dizartriya nutq kamchiligini bartaraf etish texnologiyasi" Toshkent 2017 y.
12. R.Shomahmudova, X.Po'latova "Duduqlanuvchi bolalar bilan olib boriladigan logopedik ish tizimi" Toshkent 2015 y.

Rus tilida tavsiya etilgan adabiyotlar

1. Акименко, В.М. Новые логопедические технологии / В.М. Акименко. - Ростов-на-Дону: Феникс, 2009.
2. Архипова, Е.Ф. Стертая дизартрия у детей / Е.Ф. Архипова. — Москва: АСТ: Астрель, 2007.
3. Волкова, Л.С. Логопедия: учебник для вузов / Л.С.Волкова. — Москва: ВЛАДОС, 1996.
4. Жукова, Н. Постановка звуков / Н. Жукова. — Москва: ГНОМ и Д, 2009.
5. Ильякова, Н.Е. Постановочные зонды в коррекции звукопроизношения / Н.Е. Ильякова. — Москва: ГНОМ и Д, 2006.
6. Понятийно-терминологический словарь логопеда / под ред. Д.И.Селиверстова. - Москва: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 1997.

7. Смирнова, И.А. Логопедия: иллюстрированный справочник / И.А.Смирнова. — Санкт-Петербург : КАРО, 2022.
8. Филичева, Т.Б. Логопедия: теория и практика / Т. Б. Филичева. — Москва: Эксмо, 2022.
9. Хитрюк, В.В. Основы дефектологии: учебное пособие / В.В. Хитрюк. - Минск: Издательство Гревцова, 2009.
10. Хрестоматия по логопедии: извлечения и тексты: учебное пособие для студентов высших и средних специальных педагогических учебных заведений: в 2 т. Т. 1 / под ред. Л.С. Волковой, В.И. Селиверстова. - Москва: ВЛАДОС, 1997.
11. Хрестоматия по логопедии: извлечения и тексты: учебное пособие для студентов высших и средних специальных педагогических учебных заведений: в 2 т. Т. 2 / под ред. Л.С. Волковой, В.И. Селиверстова. - Москва: ВЛАДОС, 1997.
12. Экспрессивная алалия и методы ее преодоления (Специальная педагогика). В.А. Ковшиков СПб.: КАРО, 2018.

VIII. Eslatma

Test topshiriqlari mazmuni tavsiya etilgan manbalarda aks etgan qonunchilik, kasbiy mazmun, tamoyil va yondashuvlar bilan moslashtiriladi. Biroq topshiriqlar manbalardan to'g'ridan-to'g'ri olinmaydi. Test topshiriqlari talabgorning kasbiy vaziyatlarni tahlil qilish, bilimni amaliyotda qo'llash va asosli qaror qabul qilish ko'nikmalarini baholashga qaratiladi.